

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

БАРТОШ О., ЛЯШКО М., ПОВІДАЙЧИК О.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА
ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ
ТА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ**

**для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньої програми «Соціальна робота»,
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

Ужгород – 2024

УДК 364(076)
С69

Бартош О., Ляшко М., Повідайчик О. Методичні рекомендації щодо організації та проведення науково-дослідної практики та переддипломної практики для здобувачів вищої освіти галузі знань 23 «Соціальна робота», спеціальності 231 «Соціальна робота», освітньої програми «Соціальна робота», другого (магістерського) рівня вищої освіти. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ». 2024, 40 с.

Методичні рекомендації включають типову програму практик, рекомендації щодо вибору бази практики, виконання індивідуальних завдань, оформлення та наповнення звітної документації, порядок керівництва практикою, порядок поточного та підсумкового оцінювання, перелік літератури рекомендованої до використання при підготовці звіту про проходження практики.

Автори:

Бартош Олена Павлівна, професор, кандидат педагогічних наук, професор кафедри соціології та соціальної роботи

Ляшко Мар'яна Михайлівна, старший викладач кафедри соціології та соціальної роботи

Повідайчик Оксана Степанівна, професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціології та соціальної роботи

Рецензенти:

Кацьора Олександр Валентинович, доцент, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи

Попович Анна Михайлівна, доцент, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи

*Рекомендовано до друку
засіданням кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 11 від 26.06.2024 р.)
методичною комісією факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №8 від 27.06.2024 р.)*

ЗМІСТ

Науково-дослідна практика.....	4
Переддипломна практика.....	18
Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів проходження практики.....	26
Рекомендовані джерела інформації.....	28
Додатки.....	32

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ПРАКТИКА (ВИРОБНИЧА)

1. ОПИС ПРАКТИКИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 7.5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 225	2	2
Тривалість: п'ять тижнів	Семестр:	
	3	3
Вид підсумкового контролю: диференційований залік	Самостійна робота:	
	75	75
Форма підсумкового контролю: усна	Індивідуальна робота:	
	150	150

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Мета науково-дослідної практики (виробничої) – закріпити та поглибити знання, здобуті у процесі навчання; забезпечити розуміння ролі і значення науково-дослідної роботи в процесі прийняття рішень у майбутній професійній діяльності; сприяти розвитку навичок розв'язання прикладних завдань, організації та виконання науково-дослідних робіт; підготувати до самостійної, науково-дослідної діяльності; сприяти розвитку творчого мислення.

Основні завдання практики:

- закріплення та поглиблення теоретичних знань з циклу професійно-орієнтованих дисциплін, здобутих студентами у процесі навчання;
- формування і вдосконалення професійних умінь і навичок здійснення науково-дослідної діяльності;
- проведення дослідження, обробка та оформлення результатів проведеного дослідження з використанням сучасного програмного забезпечення;

- безпосередня участь в роботі підприємства (організації чи окремих підрозділів), виконання конкретних соціально-професійних функцій;
- виховання професійно значущих якостей особистості;
- накопичення досвіду з практичного оволодіння прийомами науково-дослідної діяльності;
- вироблення творчого, дослідницького підходу до професійної діяльності.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК2. Здатність розробляти і управляти проєктами.
- ЗК3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК9. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК10. Здатність працювати в команді.

Загальні компетентності (З). Професійний стандарт «Фахівець із соціальної роботи»:

- 31. Здатність виконувати професійну діяльність згідно з етичними вимогами соціальної роботи та особливостями фізичного й емоційного стану отримувачів соціальних послуг.
- 32. Здатність забезпечувати конфіденційність особистої інформації про отримувачів соціальних послуг.
- 33. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- 35. Здатність вчитися і бути навченим, до самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації.
- 310. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

- ФК1. Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій

і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні соціологічні методи, стосовно завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи.

ФК2. Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення з урахуванням їх національно-культурного, гендерного, соціального статусу.

ФК3. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації, в тому числі на етапі раннього втручання.

ФК4. Здатність до впровадження методів і технологій інноваційного практикування та управління в системі соціальної роботи.

ФК5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/видів економічної діяльності), налагоджувати взаємодію державних, громадських і комерційних організацій на підґрунті соціального партнерства.

ФК6. Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності.

ФК7. Здатність до професійної рефлексії.

ФК8. Здатність до спільної діяльності та групової мотивації, фасилітації процесів прийняття групових рішень.

ФК9. Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефаківців.

ФК10. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість задля вирішення соціальних проблем через упровадження соціальних інновацій.

ФК11. Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи.

ФК12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства.

ФК13. Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві.

ФК14. Здатність до ефективного менеджменту організації у сфері соціальної роботи.

ФК15. Здатність до розроблення, апробації та втілення соціальних проєктів і технологій.

ФК16. Здатність упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.

ФК17. Здатність до посередництва між клієнтами та структурами, що надають послуги, з метою максимізації соціальних ресурсів у відповідності до потреб та інтересів споживачів послуг.

ФК18. Здатність орієнтуватись у системі законів та нормативно-правових актів, що діють в сфері соціального захисту осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують соціальної підтримки і допомоги.

Фахові компетентності (за трудовою дією або групою трудових дій).

Професійний стандарт «Фахівець із соціальної роботи»:

И2. Здатність розробляти пропозиції щодо підвищення ефективності соціального захисту населення на індивідуальному, груповому рівнях, в тому числі у межах адміністративно-територіальної одиниці територіальної громади в межах повноважень.

К1. Здатність визначати показники якості надання соціальних послуг та соціальної підтримки мешканцям адміністративно-територіальної одиниці територіальної громади та застосовувати їх під час оцінювання якості.

К2. Здатність розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг та реалізації управлінських рішень.

Л4. Здатність сприяти набуванню й удосконаленню фахівцями та нефахівцями спеціальних знань і навичок у сфері соціальної роботи.

Л5. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати і розв'язувати конфлікти в професійному колективі.

М4. Здатність автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях у випадках загрози життю та / або здоров'ю отримувачів соціальних послуг.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРКТИКИ

Передумовами для проходження практики є опанування таких навчальних дисциплін освітньо-професійної програми:

- OK1 Іноземна мова за професійним спрямуванням
- OK2 Менеджмент соціальної роботи у громаді
- OK3 Методологія наукових досліджень у соціальній роботі
- OK4 Управління соціальними проєктами та програмами
- OK5 Інновації в соціальній роботі
- OK6 Дослідницький семінар
- OK7 Супервізія в соціальній роботі
- OK8 Посередництво і медіація в соціальній роботі
- OK9 Міжсекторна взаємодія у полікультурних громадах
- OK10 Моніторинг і оцінювання в соціальній роботі
- BK1, BK2, BK3, BK4, BK5, BK6

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціальна робота», проходження **науково-дослідної практики (виробничої)** повинно забезпечити досягнення таких програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.	ПРН1
Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань про практики соціальної роботи, формулювати висновки та рекомендації щодо їх впровадження.	ПРН2
Застосовувати іноземні джерела при виконанні завдань науково-дослідної та прикладної діяльності, висловлюватися іноземною мовою, як усно, так і письмово.	ПРН3
Показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук.	ПРН4

Збирати та здійснювати кількісний і якісний аналіз емпіричних даних.	ПРН5
Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для професійного зростання, опановувати її, засвоювати та продукувати нові знання, розвивати професійні навички та якості.	ПРН6
Застосовувати загальне та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних задач та здійснення наукового дослідження.	ПРН7
Автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях.	ПРН8
Виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання	ПРН9
Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати раннє втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.	ПРН10
Організовувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до виконання завдань соціальної роботи, ініціювати командоутворення та координувати командну роботу.	ПРН11
Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.	ПРН12
Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності.	ПРН13
Визначати методологію прикладного наукового дослідження та застосовувати методи кількісного та якісного аналізу результатів, у	ПРН14

тому числі методи математичної статистики.	
Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг та управлінських рішень.	ПРН15
Розробляти соціальні проєкти на високопрофесійному рівні.	ПРН16
Самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок.	ПРН17
Демонструвати позитивне ставлення до власної професії та відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам соціальної роботи.	ПРН18
Упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.	ПРН19
Володіти способами врегулювання конфліктів серед різних категорій населення, технологіями посередництва та медіації при врегулюванні конфліктів, спірних питань серед клієнтів соціальних служб.	ПРН20
Демонструвати розуміння організації та функціонування системи надання соціальних послуг на рівні територіальної громади, володіти нормативно-правовими актами, що діють у сфері соціального захисту осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують соціальної підтримки.	ПРН21
Впроваджувати антидискримінаційну політику в організаціях, службах та установах; долати дискримінаційні практики та обирати необхідні методи і моделі соціальної роботи як систему прийомів і засобів соціального впливу щодо різних категорій клієнтів.	ПРН22

5. БАЗИ ПРАКТИКИ

Бази **науково-дослідної практики (виробничої)** визначаються довгостроковими або короткостроковими договорами між університетом і підприємствами всіх форм власності, що є офіційною підставою для проходження практики здобувачів вищої освіти. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами і може визначатися на період самої практики або на термін до п'яти років з можливістю подальшої пролонгації на такий самий термін.

Базами проходження практики можуть виступати:

- науково-дослідні інститути та центри ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Науково-дослідницький центр державного управління та регіонального розвитку; Науково-дослідницький центр вивчення насильства; Науково-дослідницький центр міграції і демографії; Науково-дослідницький центр політичної регіоналістики; Науково-дослідницький центр соціологічних досліджень та соціальних ініціатив; Навчально-науковий центр супроводу розвитку систем охорони здоров'я, громадського здоров'я та соціальної сфери);

- соціально-психологічні служби освітніх закладів (загальноосвітні школи, школи-інтернати, дитячі будинки);

- соціальні служби, спеціалізовані соціальні заклади (дитячі будинки сімейного типу, соціальні притулки, реабілітаційні центри, хоспіси, пансіонати геріатричного типу);

- територіальні центри соціального обслуговування одиноких та непрацездатних громадян;

- управління соціального захисту;

- управління праці і соціальної політики;

- управління у справах сім'ї, дітей та молоді;

- служби у справах неповнолітніх;

- спеціалізовані заклади пенітенціарної системи;

- громадські організації;

– благодійні фонди.

Закріплення здобувачів денної форми навчання за базами практики та призначення керівників від кафедри оформлюється наказом ректора університету, а здобувачів заочної форми – розпорядженням декана факультету.

Наразі підписані довгострокові договори співпраці з наступними установами, що можуть стати базами практики під час проходження **науково-дослідної практики (виробничої)**:

1. Баранинська територіальна громада
2. Берегівська районна державна адміністрація
3. Білківська територіальна громада
4. Благодійна організація «БФ Карітас Св.Августина» м.Перечин
5. Благодійна організація «Нова сім'я»
6. Благодійний фонд «Карітас-Caritas» Мукачівської греко-католицької єпархії
7. Благодійний фонд підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування «Опіка» (м.Перечин)
8. Великоберезнянський селищний центр соціальних служб
9. Воловецька районна філія Закарпатського обласного центру зайнятості
10. Головне Управління Національної поліції в Закарпатській області
11. Головне управління Пенсійного Фонду України в Закарпатській області
12. Громадська організація «Карпатський фонд»
13. Громадська організація «Неємія»
14. Громадська організація «Справа Кольпінга в Україні»
15. Громадська організація «Товариство захисту осіб з інвалідністю «Надія»
16. Департамент соціального захисту населення Закарпатської ОДА
17. Департамент соціальної політики Ужгородської міської ради
18. Державна установа «Центр пробації»
19. Довжанська територіальна громада
20. Дошкільний навчальний заклад «Чинадіївський дитячий будинок»
21. Закарпатський обласний благодійний фонд «Благо»

- 22.Закарпатський обласний благодійний фонд «Рада життя»
- 23.Закарпатський обласний центр зайнятості
- 24.Закарпатський обласний центр соціальних служб
- 25.Закарпатський обласний центр соціально-психологічної допомоги
- 26.Зарічанська територіальна громада
- 27.Іршавська районна організація Товариства Червоного Хреста України
- 28.Комунальна реабілітаційна установа «Обласний центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю»
- 29.Міжгірська районна філія Закарпатського обласного центру зайнятості
- 30.Міжгірське об'єднане управління Пенсійного Фонду в Закарпатській області
- 31.Міжгірський районний територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)
- 32.Науково-дослідний центр вивчення насильства
- 33.Обласний дитячий спеціалізований санаторій «Малютко»
- 34.Обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями (м.Мукачево)
- 35.Перечинська школа-інтернат для дітей-сиріт та позбавлених батьківської опіки
- 36.Перечинська територіальна громада
- 37.Притулок для дітей смт.Батьово
- 38.Ресурсний центр для підтримки та супроводу ВПО в Закарпатській області
- 39.Служба у справах дітей Великоберезнянської ОТГ
- 40.Служба у справах дітей Закарпатської ОДА
- 41.Тячівське міське управління соціального захисту населення
- 42.Ужгородський ліцей №4
- 43.Ужгородська міська організація Товариства Червоного Хреста України
- 44.Ужгородський міський центр соціальних служб
- 45.Ужгородський міськрайонний суд
- 46.Ужгородський районний територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)

47. Управління соціального захисту населення та захисту прав дітей
Солотвинської сільської ради
48. Хустська міськрайонна філія Закарпатського обласного центру зайнятості
49. Центр надання соціальних послуг Виноградівської міської ради
50. Центр надання соціальних послуг Іршавської міської ради
51. Центр надання соціальних послуг Нижньоворітської сільської ради
52. Центр надання соціальних послуг Хустської міської ради

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ (ВИРОБНИЧОЇ)

Індивідуальні завдання студентів під час проходження **науково-дослідної практики (виробничої)**:

– ознайомлення із системою виробничих функцій соціального працівника конкретної установи, пов'язаних з виконанням завдань аналітико-дослідницького характеру;

– виявлення основних методів аналітико-дослідницької діяльності установи, що використовуються для збору інформації, розробки соціальних програм та проектів;

– опрацювання і аналіз одного з проведених установою прикладних досліджень; або ж участь у проведенні дослідження, в разі, якщо таке здійснюється установою під час проходження практики студентами, розробка анкети для збору необхідної бази практики інформації з метою подальшого її використання при плануванні роботи чи підготовці аналітичної довідки, звіту тощо; або ж проведення дослідження для підготовки кваліфікаційної роботи магістра на базі установи

– підготовка щоденника практики та письмового звіту про результати практики, захист практики на засіданні призначеної комісії.

7. ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПЕРІОД ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ (ВИРОБНИЧОЇ)

№ п/п	Вид та зміст роботи	Період виконання завдання
1	Інструктаж з охорони праці (загальний та на робочому місці).	1-й день
2	Узгодження і затвердження графіка роботи студента-практиканта в установі. Планування заходів для виконання завдань практики.	1-й тиждень
3	Вивчення змісту і основних характеристик діяльності закладу соціального обслуговування населення, ознайомлення з основними функціональними ролями і обов'язками спеціаліста соціальної роботи.	1-й тиждень
4	Аналіз особливостей діяльності підприємства (організації) через активну залученість у виробничі процеси. Безпосередня участь в роботі підприємства (організації чи окремих підрозділів), виконання конкретних соціально-професійних функцій.	2-й, 3-й, 4-й тиждень
5	Опрацювання і аналіз одного з проведених установою прикладних досліджень; або ж участь у проведенні дослідження, в разі, якщо таке здійснюється установою під час проходження практики студентами; або ж проведення дослідження для підготовки кваліфікаційної роботи магістра на базі установи	2-й, 3-й, 4-й тиждень
6	Оформлення звітної документації. Підготовка до захисту практики.	5-й тиждень
	Загальна тривалість практики	5 тижнів

8. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Для вибору місць практики студентам пропонується перелік закладів, організацій та установ, з якими укладено договори.

Студентам надається також можливість самостійного вибору місць проходження практики, однак у цьому випадку керівник практики від кафедри повинен ознайомитися з роботою закладу і підтвердити, що він відповідає цілям, які ставляться перед практикою. Більше одного студента в один і той же соціальний заклад направляється при умові, що там вони матимуть різних керівників практики (кожному студенту необхідно забезпечити індивідуального наставника).

Під час практики керівник від кафедри 2-3 рази відвідує студента у соціальному закладі, однак як студент, так і керівник практики від закладу можуть звернутися до нього в будь-яких випадках, які потребують його втручання, консультації чи допомоги.

9. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ, ДОПУСКУ ДО ЗАХИСТУ ПРАКТИКИ

Загальні вимоги до оформлення звіту. Звіт про проходження практики повинен містити відомості про виконання всіх розділів програми та індивідуальних завдань, висновки та пропозиції. Звіт має бути оформлений згідно із загальними вимогами до наукової роботи студентів (обсяг – до 30 аркушів) і містити: титульну сторінку; вступ; зміст звіту; розкриття змісту практичної діяльності за розділами програми практики; висновки і пропозиції; додатки (зразки зібраної первинної інформації, таблиці, схеми тощо).

Звіт про проведене емпіричне дослідження складається з таких компонентів: титульна сторінка; вступ (обґрунтовується актуальність теми, виділяються проблеми, об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження); методика дослідження (дається опис інструментарію дослідження, методики і техніки збирання первинної соціологічної інформації, обґрунтування вибірки); результати дослідження (описуються основні дані, їх аналіз і

інтерпретація, може складатися з кількох глав або розділів); висновок дослідження; список використаної літератури; додатки.

Порядок допуску звіту до захисту практики. Щоденник практики та звіт студента перевіряється та затверджується керівником практики від кафедри соціології та соціальної роботи. До захисту допускається звіт, що був зданий на кафедру у встановлений термін та оформлений згідно вимог.

ПЕРЕДДИПЛОМНА ПРАКТИКА

1. ОПИС ПРАКТИКИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 180	2	1
Тривалість: чотири тижні	Семестр:	
	3	2
Вид підсумкового контролю: диференційований залік	Самостійна робота:	
	60	60
Форма підсумкового контролю: усна	Індивідуальна робота:	
	120	120

2. МЕТА ПРАКТИКИ

Мета **переддипломної практики** – формування та розвиток науково-дослідницької компетентності; оволодіння методологією та методами наукового дослідження; збір та підготовка матеріалів, їх аналітична обробка для виконання кваліфікаційної роботи; набуття досвіду підготовки відповідної документації.

Основні завдання практики:

- закріплення та поглиблення теоретичних знань з циклу професійно-орієнтованих дисциплін, здобутих студентами у процесі навчання;
- ознайомлення з актуальними проблемами наукових досліджень;
- здійснення аналітичного огляду різних видів наукової літератури та оформлення бібліографії з вибраної теми дослідження;
- формування практичних навичок організації та виконання досліджень за тематикою кваліфікаційної роботи магістра;
- вдосконалення навичок збору та обробки інформації з досліджуваних питань;
- збір фактичного матеріалу для виконання кваліфікаційної роботи магістра;

– формування умінь представлення та оформлення результатів дослідження на прикладі наукової доповіді, статті, магістерської роботи.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК2. Здатність розробляти і управляти проєктами.
- ЗК3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК4. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- ЗК5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК6. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.
- ЗК7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК9. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК10. Здатність працювати в команді.

Загальні компетентності (З). Професійний стандарт «Фахівець із соціальної роботи»:

31. Здатність виконувати професійну діяльність згідно з етичними вимогами соціальної роботи та особливостями фізичного й емоційного стану отримувачів соціальних послуг.

32. Здатність забезпечувати конфіденційність особистої інформації про отримувачів соціальних послуг.

33. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

35. Здатність вчитися і бути навченим, до самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації.

310. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК1. Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні соціологічні методи, стосовно завдань фундаментальних

і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи.

ФК2. Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення з урахуванням їх національно-культурного, гендерного, соціального статусу.

ФК3. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації, в тому числі на етапі раннього втручання.

ФК5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/видів економічної діяльності), налагоджувати взаємодію державних, громадських і комерційних організацій на підґрунті соціального партнерства.

ФК6. Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності.

ФК7. Здатність до професійної рефлексії.

ФК9. Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців.

ФК11. Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи.

ФК12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства.

ФК13. Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві.

ФК16. Здатність упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.

ФК18. Здатність орієнтуватись у системі законів та нормативно-правових актів, що діють в сфері соціального захисту осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують соціальної підтримки і допомоги.

Фахові компетентності (за трудовою дією або групою трудових дій).

Професійний стандарт «Фахівець із соціальної роботи»:

И2. Здатність розробляти пропозиції щодо підвищення ефективності соціального захисту населення на індивідуальному, груповому рівнях, в тому числі у межах адміністративно-територіальної одиниці територіальної громади

в межах повноважень.

К1. Здатність визначати показники якості надання соціальних послуг та соціальної підтримки мешканцям адміністративно-територіальної одиниці територіальної громади та застосовувати їх під час оцінювання якості.

К2. Здатність розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг та реалізації управлінських рішень.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРКТИКИ

Передумовами для проходження практики є опанування таких навчальних дисциплін освітньо-професійної програми:

- OK1 Іноземна мова за професійним спрямуванням
- OK2 Менеджмент соціальної роботи у громаді
- OK3 Методологія наукових досліджень у соціальній роботі
- OK4 Управління соціальними проєктами та програмами
- OK5 Інновації в соціальній роботі
- OK6 Дослідницький семінар
- OK7 Супервізія в соціальній роботі
- OK8 Посередництво і медіація в соціальній роботі
- OK9 Міжсекторна взаємодія у полікультурних громадах
- OK10 Моніторинг і оцінювання в соціальній роботі
- BK1, BK2, BK3, BK4, BK5, BK6

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціальна робота», проходження **переддипломної практики** повинно забезпечити досягнення таких програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань про практики соціальної роботи, формулювати висновки та рекомендації щодо їх впровадження.	ПРН2

Застосовувати іноземні джерела при виконанні завдань науково-дослідної та прикладної діяльності, висловлюватися іноземною мовою, як усно, так і письмово.	ПРН3
Показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук.	ПРН4
Збирати та здійснювати кількісний і якісний аналіз емпіричних даних.	ПРН5
Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для професійного зростання, опановувати її, засвоювати та продукувати нові знання, розвивати професійні навички та якості.	ПРН6
Застосовувати загальне та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних задач та здійснення наукового дослідження.	ПРН7
Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати раннє втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.	ПРН10
Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.	ПРН12
Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності.	ПРН13
Визначати методологію прикладного наукового дослідження та застосовувати методи кількісного та якісного аналізу результатів, у тому числі методи математичної статистики.	ПРН14
Розробляти критерії та показники ефективності професійної	ПРН15

діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг та управлінських рішень.	
Розробляти соціальні проєкти на високопрофесійному рівні.	ПРН16
Самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок	ПРН17
Демонструвати позитивне ставлення до власної професії та відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам соціальної роботи.	ПРН18
Упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.	ПРН19
Демонструвати розуміння організації та функціонування системи надання соціальних послуг на рівні територіальної громади, володіти нормативно-правовими актами, що діють у сфері соціального захисту осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують соціальної підтримки.	ПРН21

5. БАЗИ ПРАКТИКИ

Переддипломна практика проводиться на базі кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Збір матеріалів для кваліфікаційної роботи магістра може здійснюватись в інших освітніх установах або закладах освіти відповідно до теми роботи. Здобувачі можуть самостійно обирати для себе місце проходження практики, але з обов'язковим узгодженням із кафедрою соціології та соціальної роботи. Закріплення здобувачів денної форми навчання за базами практики та призначення керівників від кафедри оформлюється наказом ректора університету, а здобувачів заочної форми – розпорядженням декана факультету.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Індивідуальні завдання студентів під час проходження **переддипломної практики**:

1. Організаційна діяльність практикантів: інструктивно-методична нарада з питань проходження переддипломної практики.

2. Науково-дослідницька діяльність:

– Консультація з керівником магістерської роботи. Виокремлення питань, які потребують дослідження у магістерській роботі. Складання плану-проспекту кваліфікаційної роботи магістра. Визначення структури кваліфікаційної роботи магістра. Окреслення наукового апарату магістерського дослідження. Визначення методології та методики дослідження.

– Здійснення аналітичного огляду джерел за темою магістерського дослідження (пошук, аналіз, накопичення та обробка науково-методичної інформації). Складання списку опрацьованих джерел.

– Збір фактичного матеріалу для виконання кваліфікаційної роботи магістра.

– Аналіз отриманих результатів та на їх основі формування підсумків проведеної роботи.

3. Звіт за матеріалами переддипломної практики: підготовка щоденника практики та письмового звіту про результати практики, захист практики на засіданні призначеної комісії

2.7. ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПЕРІОД ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

№ п/п	Вид та зміст роботи	Період виконання завдання
1	Складання плану-проспекту кваліфікаційної роботи	1-й тиждень
2	Окреслення наукового апарату дослідження	1-й, 2-й тиждень
3	Здійснення аналітичного огляду джерел та складання	2-й, 3-й, 4-й тиждень

	списку опрацьованих джерел за темою дослідження	
4	Збір фактичного матеріалу для виконання кваліфікаційної роботи	2-й, 3-й, 4-й тиждень
5	Оформлення звітної документації. Підготовка до захисту практики.	4-й тиждень
	Загальна тривалість практики	4 тижнів

8. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ, ДОПУСКУ ДО ЗАХИСТУ ПРАКТИКИ

Загальні вимоги до оформлення звіту. Звіт має бути оформлений згідно із загальними вимогами до наукової роботи студентів (обсяг – до 30 аркушів) і містити: титульну сторінку; вступ; зміст звіту; розкриття змісту практичної діяльності за програмою практики; висновки, пропозиції; додатки (зразки зібраної первинної інформації, таблиці, схеми тощо).

Порядок допуску звіту до захисту практики. Щоденник практики та звіт студента перевіряється та затверджується керівником практики від кафедри соціології та соціальної роботи. До захисту допускається звіт, що був зданий на кафедру у встановлений термін та оформлений згідно вимог.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Диференційований залік з практики приймається у формі звітної конференції комісією викладачів кафедри. Загальне оцінювання результатів проходження практики, виконання індивідуальних завдань, оформлення та захист звітів здійснюється за кредитно-трансферною системою, згідно якої максимальний рейтинг кожного здобувача складається з оцінювання в балах за всіма критеріями, що виставляються під час захисту і переводиться в оцінку за схемою:

загальна сума балів	оцінка ECTS	оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Академічна доброчесність: Політика щодо академічної доброчесності учасників освітнього процесу формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності з урахуванням норм «Положення про академічну доброчесність в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (затверджене вченою радою університету від 23.02.2017 р., протокол № 3).

Правила перезарахування кредитів у випадку мобільності: Політика щодо перезарахування кредитів ЄКТС у випадку мобільності формується з урахуванням норм «Положення про порядок визнання (перезарахування) кредитів ЄКТС для учасників програм академічної мобільності у Державному

вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» (затверджене вченою радою університету від 30.05.2019 р., протокол № 6).

Правила визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті: Політика щодо визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, формується з урахуванням норм «Положення про порядок визнання в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» результатів навчання, здобутих протягом неформальної та / або інформальної освіти (затверджене вченою радою університету від 18.12.2023 р., протокол № 11).

Розподіл балів за виконання програми практики та захист звітів:

Вид діяльності	Кількість балів
Дотримання професійної етики, правил внутрішнього розпорядку бази практики – враховується оцінка керівника з бази практики	20
Якість ведення щоденника практики, повнота, логічність і стилістична досконалість звіту про проходження практики	20
Успішність виконання програми практики	40
Змістовність, цілісність і лаконізм доповіді та відповідей на запитання на захисті практики	20
Разом	100

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Суми: Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, 2016. 260 с.
2. Віноградська О., Белова Л. Соціальні технології. Харків: ХНАМ, 2009. 135 с
3. Гоманюк М.А. Інтерв'юер у масовому опитуванні. Херсон: Гілея, 2013. 84 с.
4. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи. Затверджено Українською асоціацією соціальних педагогів та спеціалістів із соціальної роботи, Державною соціальною службою для сім'ї, дітей та молоді, Лігою соціальних працівників України, Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту (№ 1965 від 09.09.2005 р.).
5. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
6. Каламбет С.В., Іванов С.І., Півняк Ю.В. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
7. Конверський А.Є. Основи методології та організації наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
8. Лузан П.Г., Сопівник І.В., Виговська С.В. Основи науково-педагогічних досліджень. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2010. 366 с.
9. Маковецький А.М. Надійність соціологічної інформації: навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет ім.Ю.Федьковича, 2009. 48 с.
10. Методологія наукової діяльності: навчальний посібник, вид. 3-тє, переробл. / Д.В.Чернілевський, М.І.Томчук, О.А.Дубасенюк, О.Є.Антонова, В.П.Захарченко, О.В.Вознюк, Н.З.Сіранчук / за ред. Д.В.Чернілевського, Вінниця: Нілан-ЛТД, 2012. 364 с.

- 11.Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування: підручник. Київ: Києво-Могилянська академія, 2017. 342 с.
- 12.Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження. Київ: Наукова думка, 2006. 232 с.
- 13.Парфанович І.І. Соціальна діагностика. Тернопіль: Тернопільський державний педагогічний університет, 2009. 182 с.
- 14.Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. 317 с.
- 15.Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ: Знання, 2002. 307 с.
- 16.Юринєць В.Є. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2011. 178 с.
- 17.Якісні дослідження в соціологічних практиках: навчальний посібник / За ред. Н.Костенко, Л.Скокової. Київ: Інститут соціології НАНУ, 2009. 400 с.

Додаткова література

1. Гоманюк М.А. Інтерв'юєр у масовому опитуванні. Кишеньковий навчально-методичний посібник. Херсон: Гілея, 2013. 84 с.
2. Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», затверджене Вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол № 9 від 22.12.2020 року) та уведене в дію наказом ректора № 61/01-04 від 24.12.2020 року.
3. Положення про оцінювання навчальних досягнень студентів ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за кредитно-модульною системою, затверджено наказом ректора ДВНЗ «Ужгородський національний університет» № 503/01-17 від 03.03.2015 року.
4. Положення про практику студентів Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», наказ ректора ДВНЗ «УжНУ»

URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/11775>

5. Соціальне планування у місцевих громадах: теорія і практика: методичні рекомендації / За заг. ред. О.Безпалько. Київ: Видавничий дім «Калита», 2008. 134 с.
6. Як провести соціологічне дослідження: методичні рекомендації / Упоряд. та заг. ред. О.М.Балакіревої та О.О. Яременка. Київ: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2004. 264 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Єдине освітнє інформаційне вікно України. URL: <http://www.osvita.com>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім.В.О.Сухомлинського. URL: <http://www.library.edu-ua.net>
3. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: Національний стандарт України. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>
4. Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім.Ф.Потушняка.- <http://www.biblioteka.uz.ua>
5. МОН України. URL: <https://mon.gov.ua>
6. Наукова бібліотека Ужгородського Національного університету. URL: <http://www.lib.uzhnu.edu.ua>
7. Наукова періодика України. URL: <http://journals.uran.ua>
8. Наукові фахові видання України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/atestaciya-kadriv-vishoyi-kvalifikaciyi/naukovi-fahovividdannya>
9. Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського. URL: <https://nbuv.gov.ua>.
10. Національна бібліотека України ім.Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>
Приклади оформлення літературних джерел згідно ДСТУ 8302:2015. URL: <http://library.nlu.edu.ua/Biblioteka/sait/nauka/gost/spisok-DSTU.pdf>

11. Положення про академічну доброчесність в ДВНЗ «УжНУ». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223>
12. Положення про дипломну роботу (дипломний проект). URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/11106>
13. Про авторське право і суміжні права: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
14. Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>
15. Про захист персональних даних: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>
16. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
17. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

(вид і назва практики)

Студента (ки) _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Факультет, інститут _____

Кафедра _____

Освітній рівень _____

Спеціальність _____

Освітня програма _____

Курс, група _____

НАПРАВЛЕННЯ НА ПРАКТИКУ

Студент(ки) _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Прибув на базу практики

(найменування бази практики)

М.П.

«_____» _____ 20____ року

(підпис) (посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з бази практики

(найменування бази практики)

М.П.

«_____» _____ 20____ року

(підпис) (посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Робочі записи під час практики

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Відгук і оцінка роботи студента на практиці

(найменування бази практики)

Керівник практики
від навчального закладу _____

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

М.П.

«_____» _____ 20 ____ року

Відгук осіб, які перевірили проходження практики

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Висновок керівника практики від закладу вищої освіти про проходження практики

[illegible]

«_____» _____ 20____ року

Оцінка: за національною шкалою _____

кількість балів _____

за шкалою ЄКТС _____

Керівник практики від закладу вищої освіти

(nidnuc)

(посада, прізвище та ініціали)

Додаток 2. Зразок титульної сторінки звіту про проходження практики

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

ЗВІТ

про проходження практики
(назва)

Виконав студент 1-го курсу ОС Магістр
денного відділення
спеціальності 231 “Соціальна робота”
Козак Олексій Олексійович

Керівник практики: канд.пед.наук, проф. Бартош О.П.

Оцінка за національною шкалою _____
Кількість балів _____
Оцінка за шкалою ECTS _____

Члени комісії: _____

Ужгород – 2024

УДК 364(076)
С69

Методичні рекомендації щодо організації та проведення науково-дослідної практики та переддипломної практики для здобувачів вищої освіти галузі знань 23 «Соціальна робота», спеціальності 231 «Соціальна робота», освітньої програми «Соціальна робота», другого (магістерського) рівня вищої освіти. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ». 2024, 40 с.

В авторській редакції

Автори:

Бартош Олена Павлівна, професор, кандидат педагогічних наук, професор кафедри соціології та соціальної роботи

Ляшко Мар'яна Михайлівна, старший викладач кафедри соціології та соціальної роботи

Повідайчик Оксана Степанівна, професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціології та соціальної роботи